№ 213 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 30 1903 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 30 № 213

ԵՐԵՍՈՒՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 р.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ»
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գործակցութեամբ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Օգնեցէք գործին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ինչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Համոզիչ չէր։

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Շնորհիւ մամուլի, դպրոցի, թատրոնի և ժողովրդական հիմնարկութիւնների՝ կամաց-կամաց գիտակցութիւնը տարածվում է և մարդկանց մէջ եղած նախկին տարբերութիւնները սկսում են հարթվել և ոչնչանալ։ Այժմ կրթված գիւղացին կարողանում է այնպիսի դիրք բռնել և այնպիսի գործունէութիւն ունենալ, որպիսին առաջվայ ժամանակները հնարաւոր էր միայն իշխանների, դուքսերի և առհասարակ արտօնեալների համար։ Քաղաքային ինքնավարութեան մէջ հասարակ արհեստաւորը կարող է ձայնաւոր ընտրվել և եթէ նա փոքր ի շատէ պատրաստութիւն ունեցող մի անձն է, հնարաւորութիւն ունի ոչ միայն իր քաղաքի շահերի մասին զեկուցանել, այլ և այնպիսի ազդեցութիւն ձեռք բերել, որ նրա ցոյց տուած կարիքները յատուկ ուշադրութեան առնվեն ինքնավարական մարմնի կողմից։

Այն օրից, որ հասարակական ընտրողութիւնը և առհասարակ հրապարակական խօսքը կարողութիւն տուին իւրաքանչիւր անձի մասնակից լինել իր շրջավայրի խնդիրների ընդարձակ և բազմակողմանի ուսումնասիրութեան, ամեն ոք զգաց, որ ինքը որոշ դեր ունի կատարելու հասարակութեան մէջ և որ նա մասամբ ինքն է մեղաւոր հանդիսանում այն թերութիւնների համար, որ ունի նրան շրջապատող կեանքը։

Երբ դուք տեսնում էք, որ կարողութիւն ունէք խօսակցել և խորհրդակցել ուրիշների հետ ձեր առօրեայ խնդիրների մասին, մշակել մի շարք միջոցներ բարւոքումներ մտցնելու կեանքի մէջ և քննել կազմակերպութիւններ իրագործելու ծրագիրները, այն ժամանակ դուք մի կողմից սկսում էք կամաց-կամաց հասկանալ հասարակական պարտաճանաչութեան նշանակութիւնը, իսկ միւս կողմից զգում էք ձեզ անդամ մի մեծ հասարակութեան, որտեղ դուք ուրիշների հետ միասին հաւասար ձայն և ազդելու իրաւունք ունէք։

Ձեզնից է կախված նպատակայարմար ուղղութիւն և լուծում տալու հասարակական և տնտեսական մի շարք խնդիրներին։ Դուք կը յայտնէք ձեզ շրջապատող կեանքի կարիքների և պահանջների մասին, մի ուրիշը կը յայտնէ իր օրվայ չարիքների մասին, կը քննէք նրանց, կը բացատրէք և վերջ ի վերջոյ իբրև հետևանք կը պարզվեն այն միջոցները, որոնցով կարելի է հարթել առաջադիմութիւնների և բարւոքումների ուղին։ Պէտք է գնահատել այդ հանգամանքը և օգտվել հնարաւորութիւնից բարելաւելու մեր իրականութիւնը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՆԵՑԷՔ ԳՈՐԾԻՆ

Ինչպէս յայտնի է արդէն «Մշակի» ընթերցողներին, հոկտեմբերին Բագւում տեղի է ունենալու միօրեայ վիճակագրութիւն, որի համար ահա մօտ մի տարի է պատրաստութիւններ են տեսնվում, իսկ վերջին ժամանակները այդ պատրաստութիւնները, մօտենալով իրականութեան շրջանին, տենդային արագութեամբ են առաջ գնում։ Գործը եռում է, մարդիկ, որոնց յանձնված է այդ վիճակագրութեան ղեկը, անդուլ կերպով աշխատում են գիշեր-ցերեկ։

Վիճակագրութիւնը, ստատիստիկան ողորմելի վիճակի մէջ է ամբողջ Ռուսաստանում, որը եւրօպական պետութիւնների մէջ յետին տեղն է բռնում։ Ոչ մի տեղ այնքան զգալի չէ դրա բացակայութիւնը, ինչպէս մեզանում։ Ստատիստիկան մի տեսակ խմոր է ժողովրդի, մասսայի իսկական պատկերը լուսաբանելու համար։ Այդ իսկ ոգով Եւրօպայում, ուր ստատիստիկային առաջնակարգ տեղ և նշանակութիւն են տալիս—նա անհրաժեշտ ծառայութիւն է մատուցանում մարդկութեանը. յաճախ մեռեալ ու անպաճոյճ թւերը, իրողութեան այս կամ այն կառք երևոյթը, որ և է փաստ իր իսկութեամբ, գիտնական և փիլիսոփայական շատ դիլլեմաներից հազար անգամ աւելի հեշտութեամբ են լուծում այս կամ այն սօցիալական և հասարակական խնդիրները։

Ստատիստիկան է, որ լռեցնել է տալիս վայրահաչութիւնները, ստատիստիկան է, որ բաց է անում գլուխները, կարծրամիտ օպտիմիստների աչքերը, ստատիստիկան է, որ մարդկանց սովորեցնում է նայել իրերի վրա ոչ թէ բազմանկիւն պրիզմայի միջով, այլ իր իսկական դրութեամբ։

Ստատիստիկան, իմ կարծիքով, մի լուսաւոր աստղ է, որը միշտ կարող է առաջնորդել սօցիալական-հասարակական խնդիրներով բռնված հասարակական գործիչներին, ստատիստիկան մի լապտեր է, որը միշտ կարող է լուսաւորել մեզ շրջապատող խաւարը, իսկ յայտնի է, թէ մարդիկ, լոյսից խոյս տուող մարդիկ, ինչպէս իրանց զգալված են պահում լոյսի առջև...

Բագւի ստատիստիկան, վիճակագրութիւնը, անկասկած, տեղական բնաւորութիւն է ունենալու՝—ի նկատի ունենալով տեղական պայմանները և նրանց հետ կապված շահերը, բայց դա էլ քիչ չէ։ Հրապարակի վրա է դրված մօտ 200,000 բնակիչների պատկերը իր զանազան կողմերով։ Ես չեմ կարծում սակայն, որ Բագւի ստատիստիկան լոկ տեղական բնաւորութեամբ սահմանափակվի։ Հաւատացած եմ, որ նա մտածելու և օգտվելու նիւթ կը տայ նաև մեր կովկասեան շատ քաղաքներին, մանաւանդ մամուլին։ Ինչպէս լրագրական գործիչ, ես ուրախանում եմ, որ մօտիկ ժամանակում մենք հնարաւորութիւն կունենանք հասարակական այս և այն խնդիրներին մօտենալ հաստատուն փաստերով, անհերքելի օրինակներով բռնաւորված և, ինչ խօսք, որ աւելի հեշտութեամբ լռեցնել և կարմրացնել կը տանք այդ բաները չը սիրող բազմաթիւ «ճ է բ օ յ լ ա մ ա զ ն ե ր ի...»։

Սակայն, որպէս զի ստատիստիկան, վիճակագրութիւնը իր այդ դերը և անբիծ ոյժը և զօրութիւնը ունենայ, հարկաւոր է, որ նրա աղբիւրները ճիշդ և անսխալ լինեն։ Ի նկատի ունենալով մեր ժողովրդի կուլտուրական բերի ծանրութիւնը,—ես հաւատացած եմ, որ այդ իդէալական ճշդութիւնը չի ունենայ առաջիկայ ստատիստիկան։ Բայց իւրաքանչիւր ինտելիգենտի բարոյական և սրբազան պարտականութիւնն է ամեն կերպ աշխատել չը հասկացողներին հասկացնելու ստատիստիկայի անհրաժեշտութիւնը, նրա օգտաւէտութիւնը։ Իւրաքանչիւր անհատ, որը հասկանում է ստատիստիկայի բարձր նշանակութիւնը, մեծ մեղք գործած կը լինի, եթէ իր անտեղեակ հարևաններին, ծանօթին չը համոզեցնէ, չը հաւատացնէ ճիշդ տեղեկութիւններ տալու անպայման օգտաւէտութեան մէջ։

Միշտ անտեսուածէ ճնշված, միշտ կեղեքվողների ճանկերում տարաժահար եղած մեր հասարակութիւնը, երբ նրան հարցնում են իր անձնական դրութեան, կարիքների մասին,—նա տարաժահար եղած յետ է քաշվում և խոյս է տալիս ճշգրիտ տեղեկութիւններից։—Չը լինի թէ նոր տուրք և հարկ են աւելացնում, նոր զինւորագրութիւն է լինելու, պատերազմ և այլն,—այս հարցերն են պտտւում նրա գլխում։

Պէտք է համոզել, որ հէնց այդ ցաւերից թեթևանալու, տանջանքներից զրկվելու համար է այդ վիճակագրութիւնը և նրանից վախենալու ոչինչ չը կայ։

Օգնենք այդ գործին. նա մեզ բարիք է խոստանում։

Ռ. Յովհանջանեանց

Բագու.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ նաւահանգիստների և առևտրական նաւարկութեան գլխաւոր վարչութիւնը մշակել է ներկայումս մի ընդարձակ ծրագիր՝ ռուսական նաւահանգիստները բարեկարգելու և նրանց մէջ զանազան կատարելագործութիւններ մտցնելու նպատակով, նոյնպէս և բաւարարութիւն տալու այն կարիքներին, որ ունի առևտրական նաւագնացութիւնը։ Այս ծրագիր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄՈԶԻՉ ՉԷՐ

«Մշակի» № 184-ում պ. Սարուխան հարկ համարեց իմ երկտողին պատասխանել մի ամբողջ բանասիրականով՝ «Իմ պատասխանը պ. Ահարոնեանցին» վերնագրի տակ։ Ցաւում եմ, որ ճանապարհորդութիւնս արգելք եղաւ ինձ աւելի վաղ հրապարակ գալ ներկայ տողերով, բայց աւելի է ուշ՝ քան երբէք։

Ցաւում պ. Սարուխան ներողամիտ լինի այս ակամայ յապաղմանս համար։

Խոստովանում եմ, ինձ համար անձնապէս չափազանց անախորժ է այժմ վերստին յուզել խնդիրներ, որոնք այնպէս կսկծեցնում են մեր տակաւին մխացող վէրքերը։ Տարաբաղդաբար, պ. Սարուխանի յօդուածը, անհուսալի, անկարելի է դարձնում իմ լռութիւնը։

Պ. Սարուխան իր երկար յօդուածում ճըգնում է ապացուցանել, որ ես ծանօթ չեմ այն հարցի հետ, որի մասին բողոք եմ յայտնում, որ Ազարեանի յայտնի թղթի վերաբերմամբ ես նոյն իսկ «հաստատ սխալվում եմ», և որ ամենագլխաւորն է՝ ես վիրաւորում եմ հայ ժողովրդին՝ կարծելով թէ նա կրօնափոխ է եղել մի կտոր հաց ձեռք բերելու համար։

Դուք պիտի գիտենաք, պ. Սարուխան, որ ես իմ նամակը գրել եմ շվէյցարական մի խուլ գիւղում, առանց ձեռքիս տակ ունենալու արխիվ կամ դօկումենտներ և առաջնորդվելով միմիայն յիշողութիւնով և ձեր յօդուածներով։

Եթէ յիշողութիւնս կարող էր ինձ խաբել, (մի բան, որ բարեբաղդաբար տեղի չէ ունեցել) ձեր յօդուածները պապի և Ազարեանի մասին բոլորովին բաւական էին, որ ես իմ բողոքին տայի ձեզ յայտնի ձևը։ Այժմ էլ՝ ձեր պատասխանը կարդալուց յետոյ, չեմ քաշվում հրապարակով ասել, որ դուք ոչ միայն չը համոզեցիք ինձ, այլ և իմ բողոքին, ձեր դատելու եղանակով, նոր հիմունքներ տուիք։

Ձեր համարձակ կարծիքները Լեոն XIII-ի ազատամտութեան և պրօլետարիատին իբր թէ ցոյց տուած նրա պաշտպանութեան մասին ես ի հարկէ բաժանել չեմ կարող, բայց և չեմ էլ զբաղվի այդ խնդրով, որովհետև բստ իս պ. Ego-ն «Մշակի» 151 №-ում հեղինակաւոր ձևով ցոյց տուեց այդ պաշտպանութեան բոլոր արժէքը, բոլորովին հակառակ ձեր ասածներին։ Զարմանում եմ, որ դուք մինչև այժմ հարկ չը տեսաք հերքել նաև պ. Ego-ի ասածները։ Բայց այդ թողնենք, որովհետև ինձ զբաղեցնողը հայկական հարցի հետ առընչութիւն ունեցող հանգամանքներն են։

Ես ասացի քիչ առաջ, որ ձեր յօդուածները միանգամայն բաւական էին իմ բողոքին հիմունքներ մատակարարելու համար։ Եւ ճշմարիտ, ընթերցողը, ի միջի այլոց, ահա թէ ինչ է տեսնում ձեր յօդուածներում. 1894 թւին Սասունը սուլթանի հրամանով արիւնլուայ է դարձել. ոճիրը հաստատված է. մեծ պետութիւնները և մանաւանդ Անգլիան՝ սարսափելի ճնշում են գործ դնում բարենորոգումներն իրագործելու համար։ Բ. Դուռը նեղն ընկած՝ դիմում է պապի միջամտութեանը այդ նեղ կացութիւնից ազատվելու համար, կաթոլիկութեանը արտօնութիւններ խոստանալով. Եւ պապը այնքան սիրալիր է դէպի սուլթանը, որ անգլիական կառավարութեան առաջ նուէրներ չունենալով Թիւրքիայի համար, իր բարեխօսութիւնը կատարում է դիպլոմատական դեսպանի միջոցով։ Քաղաքակիրթ աշխարհը՝ տառապող հայերի հետ միասին վըրդովված են այս անտեղի միջամտութիւնից, բայց այսօր պ. Սարուխան գալիս է մեզ ասելու թէ՝ «հանելուկը շուտով պարզվեց, Լեոն XIII ցանկանում էր ազդել սուլթանի վրա, որ սա իր նախաձեռնութեամբ խաղաղացնէ հայկական նահանգները մինչև եւրօպական բանի միջամտութիւնը»։ Պ. Սարուխան, այս տողերը դուք էք գրել, ասացէք խնդրեմ, միթէ ճշմարիտ դուք չը գիտէք ինչ ասել է սուլթանի նախաձեռնութիւն, և թիւրք կառավարութիւնն ինչպէս է հասկանում «խաղաղացնել հայկական նահանգները»։ Եւ պապը՝ որ այդ «սուլթանական նախաձեռնութիւնը» հակադրում էր պետութիւնների «բանի միջամտութեանը», աշխատելով խափանել այդ փրկարար միջամտութիւնը, կարծում էք, թէ չը գիտէր, որ Թիւրքիան երբէք առանց բանի ոյժի չի զիջի, որ երբէք մի սուլթան ինքնաբերաբար, այն էլ մի քրիստոնեայ ժողովրդի, բարենորոգումներ չի պարգևի։ Օ՛, նա հրաշալի կերպով գիտէր, բայց միջամտում էր, որովհետև, մէջտեղում սուլթանական խոստումներ կային կաթոլիկութեան շահերի համար։

Եւ մի և նոյն ժամանակ Ազարեան մի կողմից և Հռոմի պաշտօնական օրգան «Osservatore Romano» միւս կողմից, Թիւրք կառավարութեանը հրապարակով «բարի վարքի վկայական են» տալիս, մէկն ուղերձով, իսկ միւսը յօդուածներով։ Եւրօպայի առաջ բարձրաձայն անպատկառութեամբ նրանք վկայում են, թէ հայ ժողովուրդը երջանիկ է մարդասպանի արիւնոտ թաթերի մէջ։ Եւ դուք, պ. Սարուխան, այժմ գտնում էք, թէ «այդ երկուսն էլ (ուղերձը և յօդուածը) սխալ ուղղութեան հետեանք էին»։ Միայն այդքան... որպիսի զգուշաւոր, քնքոյշ գնահատութիւն, և դուք դեռ փորձում էք անաչառութեան դասեր տալ ուրիշներին։ Ցաւելով պիտի նկատեմ, որ այսպիսի տրամաբանութեամբ ու արգումենտներով այս ատրճան փափուկ խնդրում հրապարակ գալու համար պէտք է ընթերցող հասարակութեան մասին չափազանց ստոր կարծիք ունենալ։ «Սխալ ուղղութեան հետեանք»... Դուք ինքներդ անշուշտ ուրիշներից լաւ գիտէք, որ «Osservatore Romano», Լեոն XIII-ի պաշտօնական օրգանը, երբէք չէր համարձակվի առանց պէտք եղած ներշնչումների այդպիսի յօդուած հրատարակել և Ազարեան սիրտ չէր անի իր խայտառակ ուղերձը մատուցանել սուլթանին, առանց կանխաւ լըջօրէն կշռադատելու Հռոմի քաղաքական տրամադրութիւնը։ Ոչ, պ. Սարուխան, դրանք՝ այդ թղթերը «սխալ ուղղութեան հետեանքներ» չէին, այլ վերից վար կազմած մի հետևողական ծրագրի զանազան մասեր, որը դուք սիրում էք այժմ անուանել «բարենորոգումների minimum» և որ ամեն անաչառ ու գիտակ անձն իրաւունք ունի անուանել ստոր պօլիտիկա ի հաճոյս սուլթանի ստար միջամտութեան առաջն առնելու համար։ Կարող էք այժմ վերստին բացականչել, որ ես «հաստատ սխալվում եմ»։ Բայց շարունակենք։

«Իմ պատմածների մէջ մի մեծ նորութիւն չը կայ, ասում էք դուք ձեր պատասխանում, հարկաւոր էր միայն, որ մարդ ծանօթ լինի այն

իրագործելու համար պետական գանձարանից պէտք է նշանակվի մօտ 150 միլիոն ռուբլի։

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Պետերբուրգից, որ Բագուի նաւթարդիւնաբերողների միջնորդութիւնը՝ միացնելու նաւթային արքունի փոքր հողաբաժինները մասնաւոր արձանց պատկանած հողաբաժինների հետ՝ մինիստրների կոմիտէի վճռով պէտք է յանձնվի քննելու համար մի առանձին խորհրդակցութեան, որի նախագահը կը լինի երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստր Երմօլօվ։

—

Նոյն լրագրին հեռագրում են Ղազախից. «Իմանալով, որ Ղազախի գաւառից անյայտացած Ալի-Մահմէդ Թաթ-օղլի աւազակը գտնվում է Սղնախի գաւառի Ելդարի գիւղում, գաւառապետ Արնօլդ, վերցնելով իր հետ աւագ-օգնական Տէր-Աստուածատուրեանին և գիւղական պահապան զինուորներին, գիշերով անցաւ Ջէյրանչօլ դաշտը և սեպտեմբերի 25-ի լուսաբացին շրջապատեց Ելդարի գիւղացի Ալի-Արգուլ-օղլիի տունը, որտեղ և ձերբակալեց Ալի-Մահմէդին։

—

Կիրակի, սեպտեմբերի 28-ին, բացվեց Հաւլաբարի նոր Թատրոնը Արտաքեանի ղեկավարութեամբ։ Շատ ուրախալի երեւոյթ է, որ քաղաքի հեռաւոր ծայրում, որտեղ ապրում է ազգաբնակութեան աւելի չունեւոր և աղքատ մասը, սկսում են հաստատվել այնպիսի հիմնարկութիւններ, ինչպէս է Թատրոնը։ Հաւլաբարի նոր Թատրոնը ընդհանրապէս լաւ տպաւորութիւն է թողնում։ Դա երկյարկանի շինութիւն է, որի առաջին յարկում զետեղված է ֆօյէ, բուֆէտ և գարդերօբ, իսկ վերին յարկում Թատրոնական դահլիճը։ Դահլիճը բաւական ընդարձակ է, լաւ լուսաւորված էլեքտրականութեամբ։ Ընդհանրապէս պահպանված են Թատրոնական դահլիճների կանոնները։ Բացի մի շարք աթոռներից և լօժաներից Թատրոնն ունի նոյնպէս ամֆիթէատր բաւական յարմար շինված։ Բեմը ընդարձակ է, դեկօրացիաները նոր։ (Ափսոս որ դահլիճը շատ է ցածր և մեծ քանակութեամբ պատուհաններ ունի, որից զգալի կերպով կախված է րեզօնանսը)։ Պէտք է ուշադրութիւն դարձնել օդափոխութեան վրա, որպէս զի օդը այնպէս խեղդող չը լինի։ Այդ անյարմարութեան դէմ մասամբ կարելի է մաքառել, եթէ առանձին ծխելու սենեակ յատկացնվի և կամ ֆօյէն բուֆէտից զատվի։ Մենք կարծում ենք, որ տոմսակների գները աւելի բարձր են, քան ցանկալի էր Թատրոնի աջողութեան համար. գները պէտք է հանրամատչելի լինեն։ Եթէ մինչև այժմ Հաւլաբարի հասարակութիւնը չէր յաճախում քաղաքի Թատրոնները կամ թէ յաճախում էր շատ փոքր թւով, այդ հանգամանքը բացատրվում է ոչ միայն Թատրոնի հեռու լինելու, այլ և գների անմատչելիութեամբ։ Այժմ հիմնելով Հաւլաբարի կենտրոնում Թատրոն, բնականաբար վերացել է ճանապարհի անյարմարութիւնը, բայց գներն էլ պէտք է զգալի կերպով իջեցնվեն։ Առաջին ներկայացման համար նշանակված էր «Պէպօ»։ Դա շատ լաւ ընտրութիւն էր։ Ներկայ էր պիեսի յարգելի հեղինակը։ Ներկայացումը միջակ աջողութիւն ունեցաւ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի հայոց դրամատիքական խմբի ներկայացումները կը սկսվեն հինգշաբթի օր, նոյեմբերի 2-ին։ Կը ներկայացվի «Դարբնապետ» պիեսը։ Այնուհետեւ ներկայացումները կանոնաւոր տեղի կունենան երկուշաբթի և հինգշաբթի օրեր։

—

Մենք զանազան ժամանակներ տուել ենք տեղեկութիւն երգիչ Ամիրջանի մասին, երբ նա երգում էր զանազան Թատրոններում և առաջ ենք բերել զանազան Թերթերի կարծիքներ։ Ամիրջան Թիֆլիսում դեռ քիչ դերերում է հանդէս եկել, բայց արդէն պարզվում է, որ նա ունի ուժեղ, ախորժելի բարիտոնային ձայն, որ վերին րեգիստրում հնչում է ոչ միայն ազատ, այլ և գեղեցիկ ու հաճելի տրամադրութեամբ։ Օպերային երգի համար նա ունի բոլոր յարմարութիւնները՝ և ձայն և հասակ և դէմք և բաւական երաժշտականութիւն։ Խաղի և առոգանութեան մէջ ցանկալի է աւելի կատարելագործութիւն։

—

Ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը, որ Թիֆլիսի քաղաքային տան վերին յարկը, ուր զետեղված է քաղաքային վարչութիւնը, իր փոքր չափով բաւարարութիւն չէ տալիս վարչութեան բոլոր պահանջներին, դումայի մի խումբ ձայնաւորներ մտադրութիւն ունեն հարց բարձրացնել գնելու ռուսադաւանների հոգեւոր սեմինարիայի շինութիւնը, որ գտնվում է Պուշկինեան փողոցի վրա։

—

Շաբաթ, սեպտեմբերի 27-ին, երեկոյեան, Հաւլաբարի ժողովրդական Թատրոնում հայ Թատերասէրները խաղացին Մոլիէրի «Ակամայ բժիշկ» կօմէդիան և «Ադամ և Եւա» վօդեվիլը։ Զգանարէլի պատասխանատու դերը պ. Սարեան բաւական լաւ տարաւ. միւս դերակատարներն էլ բաւարար էին։ Վօդեվիլն էլ, շնորհիւ պ. Աւետեանի աշխոյժ և հմուտ խաղի, լաւ անցաւ և մեծ զուարճութիւն պատճառեց։

—

Օպերային վերջին ներկայացումների մէջ հանդէս եկան նոր երգիչներ և երգչուհիներ։ Երգիչ Սանդուրսկի, Զողացպանի դերում, ցոյց տուեց երգելու հմտութիւն, մաքուր և ամուր ձայն, աջող առոգանութիւն և յարմար խաղ։ Եւլախօվ, Օնեգինի դերում, հանդէս բերեց Թէև ոչ շատ ուժեղ, բայց լաւ մշակված և ախորժելի ձայն, ճաշակով երգեցողութիւն և հմուտ խաղ։ Երգչուհի Սելիւկ մտածված խաղ ունի և մշակված ձայն։

—

Կիրակի, սեպտեմբերի 28-ին, Թիֆլիսի Արտիստական Թատրոնում սկսվեցին Կրասովի խմբի ներկայացումները Սալօվի պիեսով, իսկ հետեւեալ օրը ներկայացվեց Նեմիրօվիչ-Դանչենկօի «Ոսկին»։

—

Պետական բանկի Թիֆլիսի բաժանմունքի վարչութիւնը մտադրութիւն ունի սեփական շինութիւն կառուցանել այդ բաժանմունքի համար Լօրիս-Մելիքօվսկայեա և Բարօնսկայեա փողոցների անկիւնում։ Այն նախահաշուով, որ արդէն կազմված է և հաստատված ֆինանսների մինիստրութեան կողմից, շինութեան համար պէտք է գործ դրվի 500,000 ռուբլի գումար։ Տան կառուցումը կը սկսվի առաջիկայ 1904 Թւականից։

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, սեպտեմբերի 23-ին, գիշերով այստեղ էլ նկատվեց լուսնի կատարեալ խաւարումը, որը տեւեց մօտ մի ժամ։ Սովորական Թրխկթրխկոցը, հրացաններ արձակելը և մետաղեայ ամանների Թխկը Թուրքաց Թաղերում շարունակվում էր և երկիւղ էր գցում անցուդարձ անող ժողովրդի վրա»։

—

ԲԻՒՐԴԱՄԻՒՐԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի խաղողի առատ բերք է առացվել Մատրասա, Գիւրջիվան, Սաղիան, Հինդար, Բահլիան, Բուլախանի, Զարխու, Քեանդի, Մեծ-Քեարքանջ, Դարաքեարքանջ և ուրիշ շատ հայաբնակ գիւղերում, որոնք սփռված են Շամախու և Գեօկչայի գաւառներում։ Գիւղացիները լցրել են իրանց բոլոր ամանները, իսկ մնացած խաղողը ծախել են շատ էժան գներով՝ այն է Թաղարը (25 պուդ) 12—16 ռուբլի։ Ջը մոռանանք յիշելու, որ այս տարի գիւղացիները բաւական ուշ սկսեցին այգեկութը. որան նպաստում էին և եղանակները. խաղողները կանոնաւորապէս հասան, ուստի սպասելի է, որ նոր գինին շատ լաւ յատկութիւններ ունենայ»։

—

ԱՐԳԻՆԱ գիւղից մեզ գրում են. «Սեպտեմբերի 20—22-ին կօվկասեան կաթնատնտեսութեան ղեկավարող պ. Ա. Բոլանթար շրջեց Շիրակի (հայաբնակ) Ուզուն-քիլիսա, Գեօրխանա (ռուսաբնակ), Օղինցօվօ, Պետրօպաւլօվկա գիւղերը, որտեղ զրուցեց կաթնատնտեսութեան մասին, մանրամասնաբար ցոյց տալով գիւղացիներին կատարելագործված կերպով իւղ և պանիր պատրաստելու ձեւ։ Ա. Բոլանթարի բացակայութեան միջոցին գործը առաջ է տանում ինստրուկտոր Մ. Սողոմոնեանց։ Սեպտեմբերի 24-ին շրջիկ կաթնարանը կանգ առաւ երկաթուղու Սանահին-Դարայեալ կայարանում, իր հետ ունենալով սեպարատոր սերդատ մեքենայ, խնոցի և այլ կաթնային պարագաներ։ Մ. Սողոմոնեանը մօտակայ տեղերից կաթ ձեռք բերեց և գործիքները տեղաւորելով կայարանի III կարգի դահլիճում, ծառայողների և մօտակայ գիւղերից այցելող գիւղացիների ներկայութեամբ գործնականապէս ցոյց տուեց սեպարատորի գործունէութիւնը, որով Թարմ կաթից իսկոյն ջոկվում է իւղային մասը—սերը և մնացած կաթից իսկոյն այցելուների առաջ պանիր պատրաստեց, որը յիշեցնում է մեր տեղական անքաշ պանիրը և շատ է տարբերվում տեղական չէչիլից։ Տեղացիները ուրախութեամբ ընդունում են հրանց մօտ յիշեալ պարօններին և մեծ հետաքրքրութեամբ նայում նոր ձեւի աշխատանքը, մինչև անգամ մի քանիսը ցանկանում են ձեռք բերելու անհրաժեշտ գործիքները միւս տարվայ համար։ Գ. Բոլանթարը մեկնելուց յետոյ շրջակայ հայ գիւղերից նոր իմանալով «կաթի մաշինի» մասին, գալիս են կայարան լսելու դասախօսութիւնը»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

Ինչպէս են զինված ապստամբները.—Մակեդոնացիների երկարատեւ հերոսութիւնը շատ հետաքրքրական է դարձրել այն հարցը, թէ ինչպէս են զինված նրանք, ինչ է ներկայացնում նրանց արտաքինը։ Այդ հարցերի պատասխանը տալիս է «Рус. Вѣд.»-ի Թղթակիցը, որը անձամբ այցելել է ապստամբութեան վայրը, խօսակցել է ապստամբների առաջնորդների հետ և հետեւեալ ձեւով է պատկերացնում իր տպաւորութիւնները.

—«...Իւրաքանչիւր մակեդոնացի զինուոր ունի «ցարվուլ» կոչվող փափուկ կօշիկներ, որոնցով կարելի է քայլել առանց մի որ և է աղմուկ հանելու։ Ժայռոտ տեղեր բարձրանալիս այդ կօշիկներին ամրացնում են երկաթէ սալ՝ երեք կամ չորս մեխերով. դրա շնորհիւ ապստամբները կարողանում են մագլցել նոյն իսկ չափազանց բարձր ժայռերի վրայով։ Նրանց շալւարները և կուրտկաները կարված են տեղական սպիտակ շալից։ Վերարկու (շինել) ունեն ոչ բոլորը։ Փամփուշտները խաչաձև հիւսերով կախված են կրծքից. իւրաքանչիւր մարդու սովորաբար տրվում է 250—350 փամփուշտ։ Սուր կամ սուին շատ քչերն ունեն։ Բայց դրա փոխարէն մակեդոնացին երբեք չէ բաժանվում Մանլիխեր սիստեմի հրացանից, որի երկարութիւնը հասնում է 95 սանտիմետրի։ Տեսքով այդ հրացանները նման են երեխայական խաղալիքի—այնքան փոքր են նրանք, սակայն շատ լաւ են կռւելու համար։ Հրոսակների գլխաւոր յոյսը ռումբն է։ Իւրաքանչիւր զինուոր իր պայուսակի մէջ ունի ռումբ, որ գործածելու է միայն ամենավտանգաւոր րօպէում։ Եթէ միայն 100 հոգուց բաղկացած հրոսակախումբը

հարցի հետ, որի նկատմամբ բողոք է յայտնում։ Այո, պ. Սարուխան, նորութիւն չը կար, և ես բողոքում եմ հէնց վաղուց յայտնի, վաղուց հաստատված փաստերի հիման վրա, զարմանալով և ցաւելով, որ դուք կարող էք այնքան աչկապոյց, այնքան ցաւոտ իրողութիւնները այսօր՝ 6—7 տարուց յետոյ միայն ներկայացնել այնպէս, որ մարդ առանց վրդովմունքի կարդալ չէ կարողանում։

Ազարեանի յայտնի Թղթի համար դուք գտնում էք, որ ես «հաստատ սխալվում եմ», որովհետև «Աբդիւլ-Համիդի մեծ ոճիրն արդարացնող» այդ դօկումենտը, ինչպէս ես անուանել եմ, գրվել է 94-ին, հետեւապէս մեծ կոտորածներից առաջ։ Դուք իզուր էք կարծում, թէ այդ տողերը գրելիս Թւականներն իմ յիշողութիւնից խուսափել են։ Խնդիրն այն է միայն, որ ինչպէս երեւում է ես ու դուք «մեծ ոճիրի» մասին, ինչպէս և բարոյական ու հասարակական ուրիշ հարցերի մասին տարբեր հասկացողութիւններ ունենք։ Ըստ իս այդ ոճիրը սկսվում է այն օրվանից, երբ Սասունում կատարվեց սուլթանի հրամանով կազմած հայաջինջ տրագեդիայի առաջին արիւնոտ տեսարանը։ Մի ամբողջ հայաշատ գաւառ արիւնլուայ ու աւերակ ընկած էր Զէքքի փաշայի վայրենի հրոսակների ոտների տակ, քաղաքակիրթ աշխարհը յուզված էր ու լցված զայրոյթով այդ անասելի բարբարոսութեան հանդէպ, իսկ դուք այսօր գտնում էք, թէ ես «հաստատ սխալվում եմ»։ առել է թէ ձեզ համար դա մեծ ոճիր չէր, որովհետև զոհերի թիւը հազարներ էր միայն և ոչ հարիւր հազարներ։ Այդ մի և նոյն է ասել, պ. Սարուխան, որ գող ու աւազակ է միայն նա, ով կոտորում է տան բոլոր անդամներին և Թալանում բոլոր հարստութիւնը, բայց եթէ նա սպանում է տանեցիներից միայն մի քանի հոգի և տանում բարիքի միայն մի մասը, նա դեռ գող չէ։ Եւ վերջապէս ասա ինչ միամտութիւն է. կարծում էք միթէ, որ Բ. Դուռը Ազարեանի Թղթին ու ծառայութեանը կարիք կունենար, եթէ խաչոր ոճիրներ ծածկելու պէտք չը զգար։

Ինչպէս տեսնում էք, շատ հեշտ է ասել, որ պ. Անտոնեան «հաստատ սխալվում է»։ Բայց նոյնքան հեշտ չէ Ազարեանի նման մարդու կեղտոտ լուացքը լուանալ։

«Ազարեան ունեցել է նաև դրական կողմեր» ասում էք դուք։ Օ՛, այդ վաղուց հնացած անհամ ու բանալ դարձած ողորմելի ֆրազան, որով մարդիկ անճարութեան մէջ աշխատում են քօղարկել մի բարոյական այլանդակութիւն։ «Նաև դրական կողմեր...», ո՞վ է հերքում. բայց ձեր այդ չափով դուք աշխարհում այլ ես ոչ մի յանցագործ չէք գտնի, պ. Սարուխան, որովհետև բացարձակ, անպայման հրէշները չափազանց հազուագիւտ են աշխարհում, քանի որ հասարակութիւնները անհուն ժամանակներից շատացել են նրանցից ազատվել։ Մնացել են միայն համեմատական հրէշները, որոնք միշտ ձեր փնտրած մի քանի լաւ գծերը կունենան, յայտնի ֆրազան արդարացնելու համար, և որոնք այնու ամենայնիւ կը մնան հասարակութեան Թշնամիներ։ Մի մարդ, որ սիրում է իր կնոջը և իր զաւակներին, և որ նրանց երջանկութեան համար ուրիշներին արիւն-արցունք է քամել տալիս, կողոպտելով ու դժբախտացնելով, ըստ իս կը մնայ միշտ մի հրէշ և նրա «լաւ կողմերը» երբեք չեն կարող ինձ գոհացնել, թէկուզ պ. Սարուխան ամեն օր կրկնէ աշխարհովը մէկ, թէ ես «հաստատ սխալվում եմ»։

Միանգամայն անօգուտ տեղն էք յիշում Բարդուղիմէոս և Մեծարք եպիսկոպոսներին, այդ անունները ոչինչ չեն ապացուցանում, որովհետև ինձ համար նրանք Ազարեանից էլ վատթար են։ Ի զուր էք կարծում, թէ բարոյական գնահատութեան խնդրում ինձ համար որ և է նշանակութիւն կարող է ունենալ հոգեւորականի կամ աշխարհականի այս կամ այն եկեղեցուն պատկանելը։

Ես հասնում եմ այժմ ձեր պատասխանի վերջին մասին, որ խոստովանում եմ ինձ՝ երեւի ուրիշ շատ շատերին էլ, առանձնապէս ցաւ տուեց և որ առնուազն ես ձեզանից չէի սպասում։ Դուք գտնում էք, թէ ես վիրաւորում եմ հայ ժողովրդին, կարծելով թէ նա կրօնափոխ է լինում մի կտոր հաց ձեռք բերելու համար և բացականչում էք. «Մի վիրաւորէք իզուր տողը երկու կողմն էլ հաւասարապէս»։

Վիրաւորում եմ... ազնիւ հեղինակութիւն. հաւատացէք պ. Սարուխան, ես անկեղծ կերպով կուզէի, որ այս նախադասութիւնը դուք երբէք արտասանած չը լինէիք։ Կարծում եմ, անհամեստութեան մէջ չէք մեղադրի ինձ, եթէ ասեմ, որ ինձ էլ գոնէ ձեր չափ յայտնի են նորմալ պայմաններում կատարվող դաւանափոխութեան «սարիթներն ու պատճառները» և դրանով հանդերձ, ես պնդում եմ ամբողջ աշխարհի առաջ, որ հայ ժողովրդի կրօնափոխութիւնը արդիւնք էր միմիայն յայտնի սարսափների, մի կտոր հաց ձեռք բերելու և մահից փրկվելու համար։ Վիրաւորենք... երեւակայեցէք Թշուառութեան այդ կարաւանը, քաղցից, ցրտից դողդողացող փոքրիկ որբեր, հիւծված այրիներ, վիրաւոր ծերեր, որոնք իրանց արիւնոտ մահը հողերի միջից քաշ են տալիս փողոցներում և գտներում մի կտոր հաց, մի ծածկոյթ, մի անկիւն ճարելու։ Եւ նրանց՝ այդ դժբաղդներին ասում են, որ իրանց փրկարածը կը ստանան դաւանափոխութեան գնով։ «Համաձայն ենք, ինչ գնով և լինի», բացականչում են այս կենդանի մարտիրոսները, և զանազան օտար եկեղեցիներին պատկանող քարոզիչները, Քրիստոսի գթութեան, ողորմածութեան այդ կեղծ ներկայացուցիչները ցաւի և դժբաղդութեան այս ճիչը ընդունում են որպէս իրանց դաւանութեան յաղթանակ։ Եւ հայ ժողովրդի արիւնոտ պատմութեան վրա է միճակ ձգվում։ Ահա ձեզ իմ ակնարկած դաւանափոխութեան իսկական պատկերը։ Ձեզ հաւատում, կարդացէք հետեւեալ տողերը.

«Հարիւրաւոր աղքատներ ու որբեր իրանց մեծ ցաւն ամոքելու չը տեսնալով մեզանից պէտք եղածը, դառնում են դէպի բողոքականները և ընդունում նրանց դաւանութիւնը, նոյն իսկ մահմեդական կրօնը, փրկվելու համար մօտեցող մահից, որ սպառնում է նրանց շնորհիւ սովի և ամենատեսակ դժբաղդութեան»։ Եւ այս տողերի տակ չէ ստորագրված Անտոնեանը, որը ըստ ձեզ «հաստատ սխալվում է», այլ Soeur Angèle Supérieure des religieuses de l'Assomption d'Arménie, որին անշուշտ դուք աւելի էք հաւատում։ Մօտեցող մահից իրան և իր զաւակներին փրկելու համար դժբաղդ հայը ստիպված է ոչ միայն կաթօլիկութեան կամ բողոքականութեան դիմել, այլ նոյն իսկ մահմեդականութիւն ընդունել,

կարողանում է դիմադրել և նոյն իսկ յաղթել մի քանի հազարաւոր Թիւրք զօրքերին—դրա պատճառն այն է, որ ապստամբները շատ լաւ ծանօթ են երկրի անդրադրութեանը, մինչ ասնաքին գիրքեր են գրաւում և վտանգաւոր րօպէում լեռների ու ժայռերի բարձրութիւնից մինչ ռումբեր են թափում և դրանով Թիւրքերին կոտորում, ապրանքափառ անում։ Փոքրիկ ռումբերը նարինջի մեծութեան են, մօտ 2 վերշոկ տրամագծով. մեծերը խորանարդաձև են, 8 վերշոկ մեծութեամբ և 6 ֆունտ ծանրութեամբ։ Կռիւը սովորաբար շարունակվում է մինչև գիշեր. իսկ մթութիւնը տարածվելուն պէս հրոսակախումբը յետ է նահանջում։ Թիւրքական զօրքը այդ շատ լաւ գիտէ, բայց խանգարել անկարող է անմատչելի լեռների ու ձորերի պատճառով։ Նա շատ լաւ գիտէ, որ իւրաքանչիւր հրոսակի մօտ ռումբեր կան և նա էժան գնով չի ծախի իր կեանքը։ Բացի դրանից մակեդօնացիները միշտ ունենում են էլէկտրական բատարէա և դինամիտ, որոնց շնորհիւ նրանք քանդում են կամուրջները, փչացնում են ճանապարհները։

Դրանից յետոյ պարզ պէտք է լինի, թէ ինչու հազիւ հազարաւոր զօրքերի առաջ Մակեդօնիան կանգնած է անվնաս և դեռ բարձր հնչեցնում է—ազատութիւն կամ մահ։

—

Ապստամբութեան նոր կայծ.—Թիւրքիան աշխատում է հաւատացնել, թէ ապստամբութիւնը վաղուց արդէն ճնշված է, որ «միայն կարգ (!?) պահպանելու համար է նա մեծ զօրք պահում Մակեդօնիայում». մեծ պետութիւնները համդիսաւոր կերպով յայտարարում են, թէ պէտք է սուլթանին իրագործել տւած խոստացած բարենորոգումները։ Բայց ահա պատերազմի դաշտից մի այլ ձայն է հնչում, որ խանգարում է այդ երկու կողմերի ներդաշնակ հրճուանքն ու ինքնախաբէութիւնը։ Այդ ձայնը գալիս է յայտնելու, որ ապստամբութեան նոր կայծ է բանկվել ոչ միայն Սերեսի սանջակում, այլ և Ադրիանօպոլի ամբողջ վիլայէթում, որ մեծ թւով հրոսակներ են յայտնվել Վասիլիկօի մօտ՝ Սև ծովի ափին։ Եւ ինչպէս երեւում է, այդ նոր կայծը այնքան ուժեղ, այնքան ազդու է, որ Թիւրք կառավարութիւնը անհրաժեշտ է համարել նրա մասին պաշտօնապէս հաղորդելու մեծ պետութիւնների դեսպաններին։ Բայց կարող է նա, արդեօք, այդ միջոցով կայծերն հանգցնել. երբէք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Indépendance Roumaine» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է Կ. Պօլսից, թէ անգլիական դեսպանի խիստ լեզուով կազմված յայտագիրը, որի մէջ պահանջվում է շուտով կարգաւորել Աղէնին վերաբերեալ հարցը, մեծ իրարանցում առաջ բերեց Ըլդըզ-Կիօսկում։ Յայտագրի մէջ նշանակված է շատ կարճ ժամանակամիջոց և յիշված է, որ Աղէնում կենտրոնացած է 10,000 զինուորից բաղկացած մի զօրաբաժին, որ ծովի կողմից օգնական ունի իրան մի քանի զինուորական նաւեր։ Սուլթանի մօտ ունեցած ունկնդրութեան ժամանակ սըր Օ'Կօննօր պնդում էր Մեծ-Բրիտանիայի պահանջի շուտափոյթ իրագործման վրա։ Բ. Դուռը ոչ պակաս յուզված է մեծ պետութիւնների մի յայտագրով, որով նրանք տեղեկացնում են, թէ անմիջապէս նաւատօրմիղներ կուղարկեն Բոսֆոր, եթէ մահմեդականները, կրօնամոլութեամբ կուրացած, յարձակումներ գործեն Կ. Պօլսում օտարերկրացիների վրա։

—Հրատարակված է սուլթանական իրադէ, որով պատուիրվում է բլօկհաուզներ շինել Կ. Պօլսի շուրջը գտնվող նշանաւոր կէտերում, ինչպէս, օրինակ, Եդի-Կուլէում, Մաքրիքեօյում, Սան-Ստեֆանօյում, Բիւյուկ Չէկմէջէում, Այամամում և այլ տեղերում, արգելելու բուլղարական հրոսակախմբերի մուտքը Կ. Պօլիս, եթէ նրանք երևան մայրաքաղաքի շրջականերում։ Պահեստի թնդանօթաձիգ զինուորները կանչված են ծառայութեան և կը պահվեն մասամբ բլօկհաուզներում և մասամբ կուղարկվեն Ադրիանօպոլի և Մօնաստիրի վիլայէթները։ Սուլթանական մի այլ իրադէով հրամայվում է խիստ հսկողութիւն սահմանել նաւերով և երկաթուղիներով Կ. Պօլիս եկող օտարերկրացիների վրա և մանրազնին կերպով խուզարկել նրանց ծանրոցները։ Ռուսական, աւստրօ-ունգարական, անգլիական, գերմանական և ֆրանսիական դեսպանատները օր ու գիշեր պաշտպանվում են քաղաքացիական շորեր հագած ոստիկանների միջոցով և զինւորական պահակախմբերով։ Նաւային զօրքի այն գնդին, որ իւրաքանչիւր ուրբաթ օր ներկայ է լինում սելամլիքի հանդէսին, պատուիրված է այլ ևս չանցնել Պերայով, որպէս զի ընդհարման առիթ չը ստեղծվի զօրքի և քրիստոնեաների մէջ։

—«Standart» լրագրին հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ Օմէր-փաշան նշանակված է եւրոպական Թիւրքիայում գտնվող բոլոր Թիւրքական զօրքերի գլխաւոր հրամանատար։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

27 սեպտեմբերի

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սխալ է այն տեղեկութիւնը, թէ ռուսաց և աւստրիական դեսպանները ճիշդ հրահանգներ են ստացել իրական կօնտրօլ և վերահսկողութիւն ունենալու համար րէֆօրմներ մտցնելու վրա։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ Պաշտօնական լրագիրները հաղորդում են այսօր, որ ողբալի է դրութիւնը Բիտօլիական վիլայէթում։ Մի քանի հրոսակախմբեր գալիս են դէպի Սալօնիկի վիլայէթը՝ միանալու ցօնչէվեաններին հետ և ձմեռելու համար Բուլղարիայում։ Գլխաւոր ուժերը պատրաստվում են յառաջատական միջոցներ գործ դնելու համար։ Հիլմի-փաշան խառն յանձնաժողով ուղարկեց նպաստներ բաժանելու համար այրված գիւղերի բնակիչներին։ Ֆրանսիական միսիօնարները պտտում են երկրում և հագուստ, ալիւր ու վերմակներ են բաժանում։ Ֆրանսիական դեսպանը առաջինը ուղարկեց նպաստ և էլի կուղարկէ։ Ռուսական հիւպատոսութիւնը ստանում է 50,000 ֆրանկ։ Ռումինականը բաժանել է 20,000։

ՓԱՐԻԶ։ Անգլօ-ֆրանսիական միջնորդ դատարանի նախագիծը դեռ չէ վերջացած։ Դաշնագիրը ի նկատի կունենայ միայն տարագայում ծագելիք վէճերը երկու կողմերի միջև։

ՓԱՐԻԶ։ Լրագիրները յայտնում են, որ Մարօկկօի սուլթանի գործունէութեան եղանակը Ֆրանսիայի վերաբերմամբ կատարելապէս կօրրէկտ է։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սէլամլիքից յետոյ սուլթանն ընդունեց ռուսաց և անգլիական դեսպաններին և Նաչէվիչին։

ՇԱՆԳՀԱՅ։ Ամէրիկա-չինական առևտրական դաշնագիրը ստորագրված է այստեղ սեպտեմբերի 25-ին, իսկ ճապօնա-չինականը կը ստորագրվի սեպտեմբերի 27-ին։ Առաջինում համաձայնութիւն է յայտնված Մուկդէնը բանալ օտար առևտրի համար, նոյնպէս հողի մէկ մասը յատկացնել օտար գաղութների համար։

ՍՕՖԻԱ։ Թիւրքաց զօրքերը Կիւստէնդիլից ոչ հեռու անցան բուլղարական սահմանը, յարձակվեցին բուլղարական պահակի վրա և գրաւեցին գիւղը։ Եկած բուլղարական երկու գնդերը ստիպեցին հեռանալ Թիւրքերին։ Ընդհարման մէջ Թիւրքերը կորցրին 4 մարդ։ Բուլղարական կառավարչական շրջանները համոզված են, որ ինցիդէնտը տեղի է ունեցել Թիւրքմացութեամբ և կը մնայ առանց հետևանքների—Սլավօնական բարեգործական ընկերութիւնը ուղարկեց զանազան կէտերը, ուր գտնվում են էմիգրանտները, 90,000 ֆրանկ։

28 սեպտեմբերի

ՊՈՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ։ «Новый Край» լրագիրը արժանահաւատ աղբիւրներից հերքում է այն լուրերը, որ իբր թէ ճապօնական զօրքերը դիմում են դէպի Կորէա։

ՓԱՐԻԶ. Բացվեց միջազգային սանիտարական կօնֆէրէնցիան։

ՍՕՖԻԱ։ Անհիմն է այն տեղեկութիւնը, թէ Թիւրքիայի սահմանակից շրջաններում պաշարման դրութիւն է յայտարարված։

ՄԻՒՆԽԷՆ։ Աւտօմօբիլը, որով Մարիա Մէրսէդէս, սպանիական թագաւորի քոյրը, անցնում էր Կալաբրեան դքսի հետ միասին, ընդհարվեց կարասիքով բեռնաւորված սայլին։ Աւտօմօբիլից դուրս շպրտված ինֆանտը կառքով պալատ փոխադրվեց։ Բժիշկները որոշեցին ուղեղի թեթև ցնցում։ Կալաբրիական դուքսը անվնաս մնաց։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Բուլղարական զինւորական դատարանը մեծացրեց պատիժները չորս օֆիցէրների համար մինչև 13 ամիս, պաշտօնից հրաժարեցնելով։ Վելիչկօվիչ և Լէօտովիչ արդարացված են։

ՎԻԵՆՆԱ։ Բէլգիական թագաւորը կը ժամանէ հոկտեմբերի 4-ին։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ Բէլգիական թագաւորը վիէննական իր ճանապարհորդութիւնից յետոյ ուղևորվում է Պարիզ իտալական թագաւորի հետ հանդիպելու համար։—Լէօպօլդ թագաւորը Վիէննան այցելելու ժամանակ կը խօսի անգլիական յարձակումների մասին Կօնգօ պետութեան վրա, սակայն դիտաւորութիւն չունի միջնորդ դատաւոր հրաւիրել Ֆրանց-Յօզէֆ կայսրին։

ԱԴԷՆ։ Խելագար մոլլան բանակ ունի դրած Օբբիայից 6 մղոն հեռաւորութեամբ։ Հաստատվում է Իլլիգի վրա նրա աւազակային յարձակման լուրը։ Իտալական երեք նաւեր եկան այստեղ և գնում են Օբբիա։

29 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սեպտեմբերի 18-ին Վլադիկաւկազից ստացված հեռագիրը պաշտօնական աղբիւրից բացատրվում է հետևեալ ձևով. սեպտեմբերի 17-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին Բեսլանի մօտ օսեթինական դիվիզիոնի ձիերի ջոկատին, որ արածում էր 4 մարդու հսկողութեան տակ, մօտեցան 20-ի չափ լեռնականներ։ Նրանք իրանց կազակներ են անուանում, յանկարծակի յարձակվում են օսեթինների վրա, խլում են 2 վինտովկա և սկսում հրացանաձգութիւնը, բայց շուտով օսեթինները կրակից փախչում են, այնու ամենայնիւ կարողանալով առնել 1 ձի։

ՍՕՖԻԱ։ Խառը մասնաժողովը Հիլմի-փաշայի նախագահութեամբ բաց արեց նիստերը և քննում է քանդված տները վերանորոգելու և փախստականների վերադարձնելու հարցը։ Մակեդօնացիները մասնաժողովի գործունէութեանը ոչ մի նշանակութիւն չեն տալիս, նրան Թիւրք կառավարութեան հնարանք գործիք համարելով։

ՍՕՖԻԱ։ Մօնաստիրի վիլայէթում յայտնվել են հրոսակախմբեր։ Զանազան տեղերում արիւնահեղ ընդհարումներ են տեղի ունեցել. այդ հանգամանքը անհանգստութիւն է պատճառել Ըլդըզ-Կիօսկին։ Զինւորական մինիստրութիւնը կարգադրել է արագ կերպով ամրացնել Զատալջին և հրամայել է զօրքերը կենտրօնացնել սահմանի վրա՝ Կիւստէնդիլի և Խարմանլիի մօտ։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բարենորոգումների նախագծի համեմատ Մակեդօնիայում պէտք է հիմնվեն 8 մասնաժողովներ՝ իւրաքանչիւրը ռուսական և աւստրօ-ունգարական հիւպատոսների ղեկավարութեամբ։ Մասնաժողովները պէտք է հոգ տանեն բարենորոգումները իրականացնելու, փախստականներին հայրենիք վերադարձնելու, գիւղերը վերանորոգելու, անասուններ հացահատիկներ և արդիւնքի միջոցներ մատակարարելու մասին։

ՓԱՐԻԶ։ Ջէֆուից ստացված մասնաւոր տեղեկութիւնների համեմատ ռուսաց նաւատօրմը երեք օր առաջ դուրս է եկել Պորտ-Արտուրից փակ պակետներով։ Հնարաւոր է, որ ռուսական և ճապօնական զօրքերը միաժամանակ ափ իջնեն Կորէայի զանազան կէտերում։

«Berliner Tageblatt»-ը հաղորդում է, որ Թա-

իսկ դուք բացականչում էք, թէ ես վիրաւորում եմ այս ողորմելիներին սրտի ցաւով մատնանիշ անելով այդ արտասուելի փաստը։ Ո՛չ, պ. Սարուխան, վիրաւորում է այդ փաստաբաղդ ժողովրդին նա, ով թոյլ է տալիս իրան կարծել, թէ այն սարսափի ու արիւնի օրերում սրից ու սովից դուրս ուրիշ պատճառներ կարող էին նրան իր դարաւոր եկեղեցուց անջատել և նոյն իսկ մահմեդականութեան գիրկը նետել։

Բայց որովհետև դուք պնդում էք, որ այն սև տարիներում հայ ժողովրդի դաւանափոխութիւնը մահից ու սարսափից դուրս ուրիշ պատճառներ էլ ունի, շատ հետաքրքիր կը լինէր լսել ձեզանից այդ պատճառները, ով գիտէ, գուցէ սովատանջ հայ դժբաղդները իրանց գլխին շողշողացող սրի տակ անգամ տառապանքի այն օրերում իրանց հոգիների մասին էին մտածում և համոզմունքով դառնում մահմեդական, կաթօլիկ, կամ բողոքական։

Դուք վրդովված էք, որ ես մարդասիրութիւն եմ անուանում հայ ժողովրդի բզկտված, արիւնոտ դիակի շուրջը կատարվող հոգիների խայտառակ վաճառքը։ Եւ երևի ինձ ամօթահար թողնելու համար պէտք էք համարում յիշել Վենետիկի և Վիէննայի Մխիթարեանների գործունէութիւնը։ Ես ձեզ հասկանում եմ, դուք շատ լաւ գիտէք այն յարգանքը, որ ես տածում եմ դէպի այդ երկու գիտնական ուխտերը, անօգուտ էր այդ անունները մէջ բերել։ Ես չեմ հերքում, որ պատերի սևութեան վրա կարող էին փայլուն կէտեր էլ լինել իբրև բացառութիւններ, (ինչպէս մի pére joseph Sրապեզօնում) բայց այդ բոլորը միասին խօսք չեն կարող ծածկել զանազան Ջնդօյեանների ոճիրները, ինչպէս որ չեն կարող փոխել հետևեալ տողերը. «Եւ Աստուած իր մեծ ողորմութեամբ նրանց՝ (հայերին) արել է արդէն մեծագոյն շնորհ։ Եթէ արդարադատութիւնը այսպէս ծանրացել է նրանց վրա (ակնարկ է ջարդերին) այդ նրա համար է, որ տասն և հինգ դարերից ի վեր նրանք յամառեցին Եւտիքէսեան աղանդի մէջ, որ դատապարտված է Քաղկեդոնի ժողովում 451 թւին... Հաւատալի են այժմ աստուածային նախախնամութեան ծածուկ ու խորհրդաւոր ճանապարհները, որը թոյլ տուեց, որ այս բոլոր անպատմելի ցաւերը միանգամից թափվեն այս դժբաղդ ժողովրդի վրա, այնքան դարերի մոլորութիւնից յետոյ նրանց վերստին բերելու իսկական եկեղեցու ծոցը, այսպիսով իրագործելով իր գթառատ բարութեամբ Աստուածային Փրկչի գեղագոյն խնդրուածքը իր մահվան նախընթաց երեկոյին՝ sint unum!—Թող նրանք մի լինեն»։ Եւ այս տողերի տակը գրված է՝ Fx. Charmetant, Protonotaire apostolique։ Եւ այսպէս, պ. Սարուխան, արեւելքում գործող կաթօլիկ պրօպագանդայի համար հայի անասելի դժբաղդութիւնը, նրա թափված արիւնը «աստուածային մեծ ողորմութեան շնորհ է», հայկական եկեղեցին ոչ իսկական, այլ «աղանդ» և «անպատմելի ցաւերը միանգամից թափվել են» հայի գլխին նրան դարերի մոլորութեան իբրև պատիժ, որ խելքի գայ և դառնայ կաթօլիկութեան ծոցը։ Եւ դուք վրդովվում էք, երբ ասում եմ, որ Քրիստոսի անունով քրիստոնեայ հայի արիւնը շահագործեցին քրիստոնեաները։ «Մի հիմնէք ձեր դատողութիւնները, բացականչում էք դուք, այս կամ այն կաթօլիկ թերթում երեւած որ և է յիմարութեան վրա»։ Զարմանալի չէ, պ. Սարուխան, երբ ինքներդ էք դիմում «այս կամ այն կաթօլիկ թերթերի» (Osservatore Romano, Les Missions) վկայութեան, միշտ իմաստուն բաներ էք գտնում, իսկ երբ ձեր հակառակորդն է նոյնն անում, անպատճառ «յիմարութիւնն է» գտնում։ Ինչպէս երեւում է անաչառութիւն քարոզելը միշտ աւելի հեշտ է, քան անաչառ լինելը։

Այս տեղեկութիւնները ես քաղում եմ «Oeuvre d'Orient»-ից, որի վարիչն էր, ինչպէս գիտէք, յայտնի Pére Charmetant, Directeur general de l'Oeuvre d'Orient։ Նոյն թերթի մէջ յիշեալ տողերի հետ միասին ինձ վիճակվեց կարդալ նաև Լևոն XIII-ի հայրապետական գիրը, որով օրհնում է Charmetan-ի գործը, քաջալերում է նրան իր ընթացքում... «Եւ այժմ դէպի գործ, բացականչում է Շարմտան քաջալերված, դիմելով կաթօլիկ աշխարհին, հազարաւոր քրիստոնեաներին սպառնում է հաստատ մահը, ոչ միայն պէտք է օգնենք նրանց, այլ և անապատում մոլորված ոչխարների այս հօտը պէտք է ողորմութեամբ դարձնել դէպի հաւատի միութիւնը, դէպի ճշմարիտ եկեղեցին»։

Եւ մի ուրիշ տեղ։

«...Արդէն 80,000 հայեր Վանի և Բարձր Հայքի եկան գրուեցին պաշտօնապէս կաթօլիկ» (Oeuvre d'Orient). Եւ այս բոլորը Շարմտանի փառաբանած «Աստուածային մեծ ողորմութեամբ», որ սուլթան Աբդուլ-Համիդի ձեռքով առատօրէն թափվեց հայ ժողովրդի գլխին փրկչական 1894—95—96 թւականներին։ Այս դեռ ամօթալի գործի այն մասն է, որ Շարմտանները քաջութիւն ունեն հրապարակաւ խոստովանել, իսկ ինչեր են կատարվել խաւարի մէջ...

Ոչ, պ. Սարուխան. ձեր պատասխանը համոզիչ չէր։

Եւ վերջապէս ինչու համար է այս վէճը։ Վաղուց, վաղուց հեռ է յայտնի է, որ հայը ազգայնապէս, կրօնապէս ու քաղաքականապէս նկատված է օտարներից որպէս մի հարուստ ու անտէր ժառանգութիւն, որին պէտք է տիրանալ, ինչ գնով և լինի։

Դարերի պատմութիւն կայ, մեր գլխին ծանրացած մի անողորմ պատմական ճակատագիր կայ դարբնված պայմանների անողոք, երկաթէ տրամաբանութեամբ։ Ինչու ենք վիճում, պարզելու համար այն հարցը, թէ մեզանից քանի՞ տանջված, տառապալից հոգի փախցրին, թէ մեր յօշոտած մարմնից որքան միս կտրեցին, թէ ով քանի՞ անգամ խոցեց մեր ցաւոտ սիրտը։ Օտար կղերականութեան և օտար դիպլօմատիայի համար ոչ հայը քրիստոնեայ է, ոչ նրա արիւնն է կարմիր և ոչ վէրքերը ցաւոտ։

Ես ձեզ հետ կատարելապէս համաձայն եմ այն կէտում, որ պատմութիւն գրելու ժամանակը չէ մեզ համար։ Եւ մեր պատմութիւնը ներկայումս շինվում է անօրինակ ուժգնութեամբ, յեղյեղվող դէպքերի թափը համարեա տարերային է։ Ազարեանները այնտեղ իրանց դերը գիտեն, մենք անկարող ենք նրանց ուղղել, բայց գիտենք արդեօք մենք մերը։

Ահա խնդիր, որի մասին արժէ և՛ խօսել, և՛ խորհել։

Ա. Ահարոնեան

Թիֆլիս

զաւոր Կայսրի ճանապարհորդութիւնը դէպի Հռոմ յետաձգված է։

ԼՈՆԴՈՆ։ Ճապօնական դեսպանը հաղորդեց, որ իրեքի ներկայ դրութիւնը բոլորովին չէ հաստատում զրոյցներ ունեցող այն լուրերը, թէ ռուս-ճապօնական յարաբերութիւնները պատերազմական բնաւորութիւն են կրում։

ՍՕՖԻԱ։ Փախստականների հոսանքը շարունակվում է։ Ընդհանուր թիւը հասնում է 20,000-ի։

ՎԻԵՆՆԱ։ Վենգրիայից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ երէկ և այսօր մի քանի տեղերում զգացվել են երկրի շարժումներ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Բ. Յ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) և միզանա. հիւանդ.

ՏԻԿԻՆ ՏՎԱՆ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՕԶԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆՑ—5—6 ժ. վիրաբուժ. մորթու և վեներական հ.

Գ. Ս. ԼԵՎԻ—6—7 ժ. Նեարդային (էլեկտրաբուժութիւն), ներքին և վեներական հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇԻՐԻՆՅԱՆՑ—7—7½ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.

Բ. Յ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (Կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։

Թ. Տ. ԱԴԳԱՆԻԵԱՆՑ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. գիմն. 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՍՈՒԽՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆԻ ՄՑԱՐԱ ԳԻՒՂԻ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

ՍՊԱՍԱՒՈՐ—ԽՄԲԱՊԵՏ

(դպրոցատար)

որը կունենայ և երգեցողութեան դասեր։
Ձեռնտու պայմաններ։

Դիմել՝ Священнику Мкртичу Дирацуянцъ
Гудаутъ (Сухум. окр.)

ԱԿՆԱԲՈՅԺ

Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6

Մաղաթեան փ. Աբովեանցի ա. № 11 Ալէքսանդրեան այգու դիմաց։ 3—25

ԲԺԻՇԿ

Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մանաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին։

Բժիշկօ-միկրօսկօպիական կաբինէտ։

Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.

Երեկոները 5—6 ժ.

Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիևի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева. 11—100

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ գիւղատնտեսութիւն ուսած

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

խնդրում է պաշտօն մասնաւոր կալուածքներում։ Դիմել՝ Тифлисъ, Михайловская ул., № 108, Гранту Срванцтіану. 2—3

Ցրանսերէն դասեր

Տալիս է մի հայ օրիորդ, վերջացրած Ժընէվի համալսարանը։

Դիմել՝ Вельяминовская ул. № 19.
10—15

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ

որ գիտէ հայերէն մայրենի խօսել՝ ցանկանում է պաշտօն ունենալ ընտանիքի մէջ երեխաների հետ խօսելու։

Դիմել Տ. Բաղդասարեանցին, Անտօնեան փող., № 23։ 4—6

ԱՐՏԻՍՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 2-ից

Հայոց դրամատիքական ընկերութեան խումբը մասնակցութեամբ տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

Սեզօնի բացման առիթով կը ներկայացնէ

ԴԱՐԲՆԱՊԵՏ

Կոմեդիա 4 արար. և պատկ. հեղ. Ժորժ Օնէի, թարգմ. Ս. Արծրունու

Սկիզբը ժամը ճիշդ 8-ին

Տեղերի գները պակասեցրած են

1—3 Ռէժիսօր Պետրոսեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՌՈՒՍԱՑ ՕՊԵՐԱ

Երեքշաբթի, սեպտեմբերի 30-ին

Կը ներկայացվի

Դ Ե Մ Օ Ն

Օպերա 4 գործ. 5 պատկ. նախերգանքով Երաժշտութիւն Ռուբինշտայնի

Մասնակցում են.—Տ.տ. Աշմանովա, Ռոդիօնովա, Լեւինա։ Պ. պ. Սելեավին, Իլլիւշչենկօ, Գլադկօվ, Սանդուրսկիյ, Գավրիլով։

Սկիզբը երեկոյեան 8 ժամին։

Ազգ. Վաղը, չորեքշաբթի, նոյեմբերի 1-ին, կը ներկայացվի «Աիդա»։ Հինգշաբթի, նոյեմբերի 2-ին—«Եւգենիյ Օնեգին»։ Շաբաթ, նոյեմբերի 4-ին, երկրորդ դալա-ներկայացում. կը ներկայացնեն «Ֆաուստ» և «Վալպուրգեան գիշեր»։ 1—1

Տպուել կը վաճառուին
Ե. ԹՕՓՉԵԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐԱԾ

„ԼՈՅՍ"

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Գներ. գրպանի օրացոյց—20 կոպ., պատի հաստատական—50 կոպ. (պատային ճանապարհածախս 10 կոպ.), սեղանի օրացոյց-նանգէս—1 րուբլի, ոսկեզօծ կազմով 1 ր. 25 կոպ. (պատային ճանապարհածախս 25 կոպ.)։

Երեք օրացոյցները միասին (սեղանինը ոսկեզօծ կազմով)—ճանապարհածախսով 2 րուբլի։ Արտասահման 6 ֆրանկ։

Վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն արժէքի գոնէ ¼ մասը։ Գումարով գնել ցանկացողները պէտք է շտապեն յայտնել իրանց պահանջը, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենանք իր ժամանակին կատարել։

Դիմել՝ Тифлисъ, Троицкая 11, Е. Топчяну. Արտասահմանից Tiflis, Troizkaia 11 E. Toptschian. 1—3

ՄԻ ԿՐԹՎԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Հաշուապահութիւն աւարտած՝ ընտիր ատեստատներով և առաջնակարգ ռեկոմենդացիաներով փնտրում է կասիրի (кассиръ) պաշտօն՝ առաւօտից մինչև ժամի 3-ը զբաղմունքով՝ Թիֆլիսում։ Կարող է առանձնել նաև վերակացուի պաշտօն տների վրա։ Նոյնպէս համաձայն է շրջել այլ և այլ քաղաքներ voyageur-ի պաշտօնով։ Հասցէն «Մշակի» խմբագրատանը։ 1—5

ՄԻ ԿՐԹՎԱԾ ԵՒ ՓՈՐՁՎԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Կանտօրշչիկի կամ գանձապահի պաշտօն է որոնում։ Հարցնել Ս. Սարգիս եկեղեցու գաւթում։ 1—3

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ ԱՒԱՐՏԱԾ

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ

ցանկանում է դասեր ունենալ գերմաներէն և ֆրանսերէն լեզուներից։ Հասցէն՝ Սուդեբնայա փողոց, տուն Զավրիձէի, № 15, բնակարան տ. Սիրանոյշի։ 1—3

ՕԼԷՕԳՐԱՖ ՊԱՏԿԵՐ

ՄԱՍԻՍԻ ԵՒ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԱՑ ՎԱՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍԱՐԱՆԸ

Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ 1600 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Ամեն մի ճշմարիտ հայու սրտի մօտիկ նուիրական ս. տեղւոյ այս գեղեցիկ մեծադիր նկարը՝ 75 սանտիմ. մեծութեամբ, և 12 գոյնով խնամով պատրաստված է, և վաճառվում է հատը 2 ր. ճանապարհածախսով 2 ր. 18 կ.։

Ցանկացողները կը դիմեն Армавиръ (Куб. Обл.) լուսանկար Մ. Փափազեանին, իսկ Ростовъ На-Дону, Владикавказъ и Армавиръ Бр. Гурджіева. 1—5

◆ ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ ◆

Թիֆլիսի I-ին գիմնազիայի 9-րդ դասարանն աւարտած, որոնում է դասեր։

Պայմանների մասին դիմել «Գուտտենբերգ» գրախանութը (Дворцовая, д. Лалаева. 3—3

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ!!!

Վ. ԵՒ Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻ
ՀԱՆԴԵՐՁՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

որ գտնվում է Գոլովինսկիյ Պրօսպէկտի վրա I գիմնազիայի հանդէպ

Ստացված է ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ներկայ և եկող սեզօնների համար կանանց, տղամարդկանց և երեխայոց պատրաստի հագուստներ, կարված պարիզեան և բերլինեան ամենավերջին տարազով։

Ունենք նաև քաղաքացիական բոլոր հաստատութիւնների և միջնակարգ դպրոցների հագուստներ։

Ընդունում ենք մեր սեպհական կտորներից—տղամարդկանց հագուստների ամենայն տեսակ պատուէրներ—որոնք ստացված են ռուսական և արտասահմանեան ամենայայտնի գործարաններից։ Արժանութեան կողմից՝ չունի ոչ մի մրցող։ 4—10

SELIAN HOWARD Co.

№ 5, bhatham Row. Boston Mass. U. S. A.

Պատիւ ունինք ծանուցանել ռուսահայ հասարակութեան և այլոց, թէ տարիներէ ի վեր Աւետիս Գ. Սէլեան և ընկ. անուամբ շարունակված վաճառականական և յանձնարարական տունն՝ Բօստոնի պատուաւոր ընտանիքի մը անդամներէն փորձառու և բարձր նկարագրի տէր Ար. Ջօրջ Հ. Հավըրդի ընկերակցութեամբ վերակազմված է և գիտի շարունակվի ներկայ անունով։ Ընկերութիւնս որոշած լինելով իր վաճառականական յարաբերութիւնները ընդարձակել ի Ռուսաստան ևս, հարկ համարած է այս յայտարարութիւնը դնել «Մշակում», որոնք որ մշակել կուզեն գործի յարաբերութիւն Ամերիկայի հետ՝ կրնան դիմել մեզ, պատրաստ ենք մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդել ո և է պահանջված ապրանքի վրա և հաղորդել մեր պայմանները։ Տեղի հնարաւորութիւնը ի նկատի ունենալով՝ հաստատած ենք դրամատնական յարաբերութիւններ և դիւրութիւններ։ Աւելորդ չի լինի յիշել, թէ կ'ետնենք ապրանքներ և շատ մը այլք կրնան շահաւոր կերպով արտածվել հոս. բուրդ, մորթք, մուշտակք, ոչխարի աղիք, ընկուզենիք, արևելեան գորգեր և այլն և այլն. ներածվին՝ կտաւք, սուրճ, երկրագործական և այլ մեքենայք, երկաթեղէն իրեր և այլն և այլն։

ԲՕՍՏՕՆ ԱՄԵՐԻԿԱ. ՍԷԼԵԱՆ—ՀԱՎՐՏ ԸՆԿ.
4—10

Զ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ

հրատարակութեամբ լոյս են տեսել և վաճառվում են

ՄԵՐԵՆՑԻ—	«Երկունք» 9-րդ դարու Գինն է	. . .	1 ր. — կ.
»	«Թէոդորոս Ռշտունի»	» . . .	1 ր. — կ.
»	«Թորոս Լևոնի»	» . . .	— ր. 50 կ.
	«Կաթողիկոսութիւն և Երիմեան»	» . . .	— ր. 15 կ.

3—8

Ցինանսների մինիստրութիւնից հաստատված

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

երկու սեռի անձանց համար

[Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова]

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ առևտրական, արդիւնաբերական-գործարանական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական աշխարհագրութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղում ձեռագրի). 7) Ուսումն գրող մեքենայի վրա։

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր, կուրսերում՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։ Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, Учредителю Коммерческихъ Курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (Ն. 2.) 22—25

Ցինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական եւ նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց դրագարաններում

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն 4½ ամսում։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ճիւղերի վերաբերեալ, վաճառականական, բանկային, յանձնարարական, գործարանական, նաւ. նաւթարդիւնաբերական եւ նաւթագործական հաշուապահութիւն։ 2) Առևտրական թուաբանութիւն։ 3) Առևտրական թղթակցութիւն։ 4) Մուրհակային և առևտրական օրէնքներ։ 5) Վայելչագրութիւն եւ ուղղումն ամենավատ ձեռագրի։ 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա։ 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմինկտօնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր)։

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար եւ հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ։

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5 մինչև 7 երեկ.։ Պարապմունքները սկսվում են 1903 թ. սեպտեմբերի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ՝ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին՝ Թիֆլիսում, Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերևում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պոստի ծախս վճարելու։ Գինն է 3 ր. 50 կոպէկ։ (Կ. Ն. Կ.) 25—25

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 28 Сентября 1903 г. — Электропечатня Груз. Изд. Т—за, Б. Ванкская ул.